श्री शिर्डीसंस्थानाचें भक्तमंडळासंबंधाचे नियम.

१ सदरील भक्त मंडळाचे सभासदांचे तीन वर्ग केले आहेत ते येणे प्रमाणे

(१) आश्रयदाते

(२) तहाहयात वर्गणीदार

(३) सामान्य वर्गणीदार

२ ज्या भक्तांकडून ("भक्त" शब्दात पुरुष भक्त व स्त्री भक्त दोहोंचाही समावेश होतो असे समजावे) संस्थानाचे कायम फंडांत पांचशे रुपये किंवा त्याहून अधिक रक्कम अथवा त्या किमतीच्या सरकारी नोटा अथवा पोष्टाची क्याश सर्टिफीकिटे अथवा म्युनिसिपाल बांड अथवा पोर्ट ट्रस्ट बांड आले असतील त्याचा समावेश "आश्रयदाते" या वर्गांत होईल.

३ ज्या भक्ताकडून संस्थानाचे कायम फंडांत शंभर रुपये किंवा त्याहून अधिक (पण पांचशेहून कमी) रकम अथवा त्या किंमतीच्या सरकारी नोटा अथवा म्युनिसिपल बॉंड अथवा पोर्ट ट्रस्ट बॅंड आले असतील त्याचा समावेश "तहाहयात वर्गणीदार" या वर्गांत होईल.

४ ज्या भक्ताकडून संस्थानाचे कोठी फंडात (चालू खर्च फंडांत) सालीना पाच रुपये किंवा अधिक रकम येत असेल त्यांचा समावेश "सामान्य वर्गणीदार" या वर्गांत होईल.

५ ज्या सामान्य वर्गणीदाराकडून चालू साल खेरीज करून मागील सर्व वर्गणी आली असेल त्यानांच सामान्य वर्गणीदाराचे हक्क प्राप्त होतील.

६ श्री शिर्डी संस्थान कमिटीसाठीं तीन तीन वर्षांनीं दहा सभासदांची निवडणूक व्हावयाची ती खालीं लिहिल्याप्रमाणें केली जाईल.

(१) दहापैकीं चार सभासद आश्रयदाते यांनीं भक्तमंडळाचे कोणत्याही सभासदांतून निवडावे.

(२) दाहापैकीं तीन सभासद तहायहात वर्गणीदार यांनां भक्तमंडळाच्या कोणत्याही सभासदातून निवडावे

(३) बाकी राहिलेले तीन सभासद सामान्य वर्गणीदार यांनां वगैरे वरप्रमाणें.

७ आश्रयदाते याचेकडील निवडणूक झाल्यानंतर पधरा दिवसांना तहाहयात वर्गणीदार यांजकडील निवडणूक करण्यात यावी आणि त्यानंतर पंधरा दिवसांनी सामान्य वर्गणीदार याजकडील निवडणूक करण्यात यावी. सर्व निवडणूकी लेखी मतपत्रद्वारा करण्यांत याव्या

८ वर प्रमाणे दहा सभासदाची निवडणूक झाल्यावर ते व दुर्स्ती मिळून पंधरा-जणाची कमिटी होईल त्या कमिटीने आपल्या पैकीं एकाला अध्यक्ष, एकाला चिटणीस व एकाला खजिनदार असे निवडावें. चिटणीसाने कमिटीच्या सभासदांपैकीं एकाला दुय्यम चिटणीस व खजीनदाराने कमिटीच्या सभासदापैकीं एकाला दुय्यम खजीनदार नेमावें.

९ कमिटीच्या कोणत्याही सभासदाला एकापेक्षा अधिक हुद्यावर नेमूं नये.

श्री. रा. ब. चिंतामणराव विनायक वैद्य एम्. ए, एल्‌एल्. बी. कल्याण यांचें पत्र.

रा. वामनराव प्रा. पटेल बी. ए. एल्. एल्. बी.

मुक्काम अमदाबाद याम.

विनंति विशेष—आपले पत्र पावले मी आरंभीं साईनाथ बाबांचे दर्शनास चांदोरकर नानासाहेब यांचे वतीने एका गृहस्थाबरोबर गेलों होतों. नंतर १९०६ सालीं कॉंग्रेसहून परत येतांना (कलकत्त्यास कॉंग्रेस होती) शिरडीस जाण्याचा विचार करून मनमाडास उतरलो. मी येणार हें नाना-साहेबास ठाऊक नव्हतें. ते नेहमीं नाताळांत बाबाच्या येथें जात त्याप्रमाणें त्याचा कार्यक्रम आटोपून ते बाबांची परवानगी मागण्यास गेले होते, तेव्हां जेवण करून जा, अशी परवानगी मिळाल्यानें जेवण आटोपून बांधाबांध करून गाड्या भरून ते बाबांस नमस्कार करण्यास गेले. तेथे दरबार भरलाच होता, तास अर्धातास बसून जाण्याची परवानगी मागितली तेव्हां बाबा म्हणाले,“अरे जातो कोठें ? तुझा तो स्नेही येतोना ? तुझा बाळपणाचा स्नेही—तो लठ्ठ आहे तो ?” यावेळीं सरासरी चार वाजले असावे आणि पंधरा वीस मिनिटांतच माझा टांगा पोचून मी ताबडतोब दर्शनास गेलों तेव्हां चांदोरकरास व सर्व मंडळीस आश्चर्य वाटलें. त्यांना व सर्वांना आनंद झाला हें निराळे सांगणे नकोच. गाड्या भरलेल्या रिकाम्या केल्या आणि चांदोर-कर ते दिवशीं तेथें राहिले व ते आणि मी दुसरे दिवशीं गेलो. ह्या प्रारं-भीच्या हकीकतीवरून बाबाना बऱ्याच गोष्टी न दिसणाऱ्या दिसत असें मला निश्चित वाटतें.

मी चार पांच वर्षें यानंतर बहुधा नाताळांत जात असे तेव्हां बाबा वेदान्तविषयक फार बोलत असत. एक दोन गोष्टी मला आठवतात. ते एक दिवस म्हणाले, अरे नाना, ‘ येथें केवढा पेरूचा बाग होता ! (मी कोपर-

(जवळील बागेतून काही ताजे पेरू नजर म्हणून नेले होते) हे मोठे ! पिवळे रसरशीत ! खूप फळे भरली होती. आणि फौज आली पेरू न बागेवर पडली एकएकाने पंचवीस पंचवीस तीस तीस खाल्ले मग सकाळी सगळे ढेर झाले. तेव्हा मी सारा सफाई तोडून टाकला." भी गोष्ट खरी वाटली पण शेवटच्या परिणामावरून आम्हास हें रूपक ले संसारातील सुखाना मोहून मनुष्य त्याजवर बसरतो आणि शेवटीं पावतो यासाठीं संसारवृक्ष तोडून टाकला पाहिजे अशा अर्थाचे हे क होते. एके वर्षी एक भक्त म्हणाला, " महाराज, आपला मूळ गाव ता ? ' साईबाबा नेहमी " नौरंगाबादेहून आलो " असे म्हणत असत. आम्ही नौरंगाबादेहून आलो आणि तो आमचा मामा होता तो आम्हाला न येथे आला" मग असे झाले तसे झाले, वगैरे सांगू लागले, ते त्यास च वाटले. तेव्हा तो विचारूं लागला, 'महाराज त्या मामाचे नाव काय ? चें आता कोण आहे ?' हा प्रश्न ऐकून महाराज ' हा वेड्या त्याचे नाव त्या म्हणून हासले. अविनाशि ब्रह्मरूप आत्म्याचे हे संसरण वर्णन करीत ता' त्यास खरेंच वाटले. असो बाबा पुढे फारसे वेदान्तपर बोलले नाहींत. फार होऊं लागली असो. मी पुढे जाणे बंद केले, कारण पोलिसांनी टिपण्याचा प्रघात सुरू केला. मनुस्मृतीच्या श्लोकाप्रमाणे बाबा मुक्त होते माझे मत आहे.

कपालं वृक्षमूलंच कुचेलमसहायता ।
सर्वत्र समतादृष्टिरेतन्मुक्तस्य लक्षणम् मनु । —॥ अ. १०

गावाजवळील बागेतून काहीं ताजे पेरू नजर म्हणून नेले होते) हे मोठे फळ! पिवळे रसरसीत ! खूप फळे भरलीं होतीं. आणि फौज आली. पेन्ड पाडून बागेवर पडली एकएकानें पंचवीस पंचवीस तीस तीस खाल्ले मग काय सकाळीं सगळे ढेर झाले. तेव्हा मी सारा सफाई तोडून टाकला.' प्रारंभीं गोष्ट खरी वाटली पण शेवटच्या परिणामावरून आम्हास हें रूपक दिसले संसारातील सुखाना भोडून मनुष्य त्याजवर बसरतो आणि शेवटीं नाश पावतो यासाठीं संसारवृक्ष तोडून टाकला पाहिजे असा अर्थाचे हे रूपक होते एके वर्षी एक भक्त म्हणाला, " महाराज, आपला मूळ गाव कोणता ? ' साईबाबा नेहमी " नौरंगाबादेहून आलो " असे म्हणत असत. ' आम्ही नौरंगाबादेहून आलो आणि तो आमचा मामा होता तो आम्हाला घेऊन येथे आला" मग असे झाले तसे झाले, वगैरे सांगू लागले, ते त्यास खरेंच वाटले. तेव्हा तो विचारूं लागला, 'महाराज त्या मामाचे नाव काय? त्याचे आता कोण आहे ?' हा प्रश्न ऐकून महाराज ' हा वेडया त्याचे नाव नसया म्हणून हासले. अविनाशि ब्रह्मरूप आत्म्याचे हे संसरण वर्णन करीत 'असता' त्यास खरेंच वाटले. असो बाबा पुढे फारसे वेदान्तपर बोलले नाहींत. गर्दी फार होऊ लागली. असो. मी पुढे जाणें बंद केले, कारण पोलिसानीं नावे टिपण्याचा प्रघात सुरू केला. मनुस्मृतीच्या श्लोकाप्रमाणें बाबा मुक्त होते असे माझे मत आहे.

कपालं वृक्षमूलंच कुचेलमसहायता ।
सर्वत्र समतादृष्टिरेतन्मुक्तस्य लक्षणम् मनु । —॥ अ १०

रा. रा. वासुदेव सीताराम रातांजनकर नाईब अबकारी हदगांव यांचे श्री. हरि सीताराम दीक्षित यांस आलेले पत्र.

नमस्कार वि. वि. मि कार्तिक शु० १४ रविवार ता १०।११।२४.

या संसारात परमेश्वराच्या लीलेचे निरंतर अनेक अनुभव येत असले तरी नित्याच्या परिचयामुळे मनुष्य तिकडे डोळेझांक करतो. परंतु एकादा विवक्षित अनुभव आला म्हणजे डोळ्याची झापड उडून आश्चर्याने ईश्वरी लीलेचे कौतुकच एकसारखे पहात रहावेंसे वाटते. काळोखात आकाशाकडे पाहिले तरी अगोदर लहानसहान ताऱ्याकडे दृष्टी न वळता जशी टळक ताऱ्याकडे एकदम वेधते, तद्वतच संसारातील येणाऱ्या लहानमोठ्या सुखदु:खाच्या अनुभवाचे असते. समर्थांचे कृपेने मी एक अशाच मोठ्या संकटातून निभावलो, व तो प्रसंग केवळ श्रीसमर्थांचे कृपेनेच पार पडला याबद्दल मला स्वत:ला मनोमन खात्री आली व त्या माझ्या खात्रीला समर्थासारख्या एका थोर विभूतीने स्पष्टीकरण करून अधिक बळकटी दिली याबद्दलची सर्व खुलासेवार हकीकत आपणांसारख्या साईभक्ताना कळविणे इष्ट वाटल्यावरून व बऱ्याच दिवसापासून घोळत असलेले मनातले विचार आपणास कळवून मनाचा भार हलका होईल असें वाटून कळवीत आहे:—

मी व माझें कुटुंब (सौ. सत्यभामा) उभयतां दोन वर्षांपासून हदगाव (निजाम–स्टेट) येथें आहोत कारण माझी नोकरी इकडे असल्यामुळें सोलापूर सोडून लांब येथें यावे लागले. शके १८४५ चा भाद्रपद महिना म्हणजे प्लेगचा कोण कहर ! सबंध तालुक्यांत प्लेगचा सारखा सपाटा चालूच होता व खास हदगांवही प्लेगने दूषित झाल्यामुळें रीतीप्रमाणें सर्वांबरोबर बाहेर झोपड्यावर राहाण्यास गेलों. गावही लवकरच रिकामें झाले तरीपण झोपड्यावर माणसे मरण्याचा तडाका चालू होता. गांव लहान,

माणसे मेल्याची वदता फैलावण्यास वेळ लागत नसे. क्षणभंगुरतेमुळे प्रत्येकास "जो जाईल तो दिवस बरा" असे वाटत असल्यास नवल नाहीं झाडयावर गेल्यानंतर ७।८ दिवसानीं मला साधारणरीत्या ज्वर आला पण तो इतक्या भयंकर स्वरूपाचा होत गेला कीं बहुतेक सर्वांची खात्री झाली कीं तो प्लेगच असावा मात्र माझी मनोदेवता प्लेग असल्याबद्दल खात्री देईना. अखेरीस माझ्या या आजारीपणामुळे झोपडींतील मंडळींत बरीच चर्चा होत असे. या सर्व परिस्थितीनें माझे कुटुंबाची स्थिती बावरल्यासारखी झाली. कारण दूर देश, जवळ कोणी दुसरें आप्त नाहीं, मी तर अशा आजारी स्थितींत, गांवची परिस्थिति सदरील तऱ्हेची, तेव्हा या एकंदर प्रकारामुळे सारख्या धास्तीनें माझ्या कुटुंबाने ३।४ रात्री जागून काढल्या. जेवणाखाण्याची परवा कशाची? काय होईल नी काय नाहीं या पुढील भेसूर विचारानीं डोळ्याचे पाणी चालू असायचें श्रीसमर्थांवर तिचाही पूर्ण भरवंसा असल्यामुळे प्रत्येक खेपेस औषध देतेवेळीं त्यात समर्थांची उदी घालून द्यावें व अंगासही वरचेवर उदी लावावी व समर्थांचा सारखा धांवा करावा व लवकर बरें करण्याबद्दल प्रार्थना करावी, असा क्रम चालू असे. मधुन मधुन न घाबरण्याबद्दल मी पुष्कळ धीर देत असें परंतु व्यर्थ; घाबरटपणाचें तिचें रडणे कांहींकेल्या आवरत नसे. तिचे तें अरण्यरुदन ऐकण्यास श्रीसमर्थांशिवाय दुसरा कोण असणार? असो. अखेर तीन चार दिवसानीं श्रीसमर्थांचे कृपेने ज्वर कमी होऊन मी बरा झालो; मी बरा झालो खरा परंतु माझ्या अजारीपणांतल्या अघोर काळजीनें भावी संकटाच्या भेसूर कल्पनेने उपवास जागरण वगैरेच्या त्रासाने माझ्या कुटुंबाचीं प्रकृती हळु हळू बिघडत चालली. डोके दुखणें सुरू झालें व थोडासा ज्वराशही वाढू लागला. आतले आत दुखणें दाबून टाकण्याचा तिचा प्रयत्न होता. माझ्या मनावर काहीं परिणाम होईल म्हणून तिनें आपलें दुखणे उघड कळू दिलें नाहीं. करारीपणामुळें घरांतील सर्व कामेकाजेही करावींत यामुळे तिचें दुखणें हळू हळु वाढते प्रमाणावर चढत गेले. तशांत माजरी (काखेतला फोड) झाली आणि या सर्व अपेष्टेस अस्पृश्यताही साह्य करायास आल्यामुळें मग

त्या त्रासास विचारणे नको. काखेतील फोडामुळे सर्वांना वाटले की खास ही प्लेगची गाठ आहे. परंतु लवकरच उपचाराने ती गांठ फुटून जिरून गेली, तरीही पण अंगातील ज्वर काही केल्या कमी होईना. अस्पृश्यता निवारणास एक दिवस स्नानही घालावे लागले, त्यामुळे ज्वर अधिक होईल की काय ही धास्ती होती परंतु त्या दिवशीं ज्वर अजीबात आला नाही, पण दुसरे दिवशीं त्याने दुप्पट जोराने उचल खाल्ली, तो सारखा २० तास पर्यंत टिकून होता. नंतर कमी होऊन थोडे उठून बसून दोन घासही खाल्ले गेले व कांहींशी झोपही लागली. दुसरे दिवशीं ज्वर न येण्याबद्दल काहीं औषध विड्याचे पानात देण्यात आले. रात्रीं औषध दिल्यानंतर अर्ध्या तासानें तिला थोडासा डोळा लागलासे पाहून मीही आपले आंथरुणावर जाऊन काळजी करीत पडलो. मलाही किंचित डोळा लागतो न लागतो तोंच तिने एकदम जोराने किंकाळी फोडली व त्या आवाजासरसा मी दचकून जागा होऊन पाहतों तों तिचें घाबरणे व दम दाटून येणें व हाताच्या मुठी वळणें हे चाललें होतें. झोपेतच कांहीं भेसूर स्वप्न पडल्यामुळें गांगरली असेल या समजुतीनें मी तिला जागे होण्याबद्दल सांगू लागलों. तेव्हा तिने मी पूर्ण जागी आहे परंतु माझ्या गळ्यास एका मोठ्या काळ्या सापानें विळखा घातला आहे व तो माझ्यावर फुस्कारे टाकीत आहे त्याला काढून टाका, मला तो हात लाऊं देत नाहीं असे ती घाबरटपणाने पण न चांचरतां स्पष्ट बोलू लागली. पुन्हाही माझी कल्पना हिला स्वप्नच पडले असावें व यामुळेच ती भ्याली आहे दुसरे कांहीं नाहीं अशीच झाली; तों ती एकदम ताडकन् उठून बसून ' तो पहा अजून आपल्या झोपडयाचें मागे तो साप बसून आहे व तेथूनच फुस्कारे टाकीत आहे ' असें म्हणाली. मी तिचे लक्ष दुसरीकडे लागावे म्हणून तिला सांगितलें कीं, आपल्या देवाचे साईबाबाचे नाव घे म्हणजे तो साप तुला दिसणार नाहीं व भीतीही दाखविणार नाहीं सांगितल्याप्रमाणे तिने साईबाबांचे नांवाचा जप चालविला. इतका वेळ तिने भीतीमुळे झांकलेले डोळे उघडले व एकदम माझे गळ्यास मिठी घातली. हा सर्व प्रकार चालू असता आस-

पासच्या झोपडयातील कांहीं मंडळी आत आली.' देवाचा कोप आहे, देवाचे नवस फेडीत नाहींत म्हणून मला त्रास होऊं लागला आहे' असे तिने उत्तर दिले तिची समजूत घालण्याकरिता आपण सर्व नवस फेडू वगैरे तिला सांगितले व देवाचा भागही रीती प्रमाणे बांधून ठेवला.हा सर्व प्रकार झाला तरीही तिचे बोलणे काहीं कमी होईना व स्वस्थ पडून रहाण्यास सांगितले तरीपण तिच्याने स्वस्थ पडून रहावेना. अखेर हा काय प्रकार असावा याचे मला काहीं कोडे उकलेना. अर्धा तास झाला तरी तिचे सापाचे व इतर दैविक विचार कमी होईनात आणि चेहऱ्याची कांती वगैरे पालटून तो काळवंडत चालला व एकदम धास्ती घाटली कीं, हा कांहींतरी शैत्याचा विकार असला पाहिजे व ज्वर थांबण्याकरितां दिलेल्या औषधानें तर एकदम ज्वर थांबून शैत्य झाले नसेल ना? असे वाटून साधारण रीत्या नाडी पाहिली तो काय सर्वच निराळा प्रकार! एक दोघास बोलावून आणून हात दाखविला. त्यांनींही हा शैत्याचा विकार आहे, सन्निपात झाला, त्याला मात्रा द्यावी लागेल, नाहीं-तर प्रसंग कठीण आहे असें स्पष्ट कळविले. तितक्यां रात्रीं रानांत कोणा जवळ मात्रा असेल, व कोण देणार? सर्वांचा पसारा अव्यवस्थितपणे पडलेला असणार व ह्या जिनसा लवकर सापडणे दुरापास्त इत्यादि विचारांनीं मला क्षण-भर भांबावून सोडलें. पण समर्थांचे कृपेनें त्यापवरच जवळच्या एका सद्गृहस्थाचे घरीं (सदाशिवराव सलगरकर. र. का) त्या मिळाल्या व त्यांनीं स्वतः येऊन सर्व व्यवस्था केली व मात्रा उगाळून पांचपांच मिनिटांनीं चाटवा असें सांगितले. बाहेरून हा उपचार करीत होतोच, परंतु अंतस्थ मनाला काहीं चैन पडेना. "बाबा हा काय प्रसंग आणला?" असें मनांत हजारों वेळां सहज उद्गार आले व बाबांना बोल लावले. औषध दोन चार वेळ दिल्यानें बोलण्याची टकळी थोडी कमी झाली तरी पण हातांपायास ऊब व नाडीची गती अद्याप योग्य प्रमाणांत नव्हती त्यामुळें थोडी काळजीच होती. ऊब येण्याकरिताही अनेक उपाय करण्यांत आले मनात नाना तऱ्हेच्या कल्पना उद्भवूं लागल्या. दूर ठिकाण, आपले कोणी आप्त ना इष्ट,

गण ना गोत अशा वेळीं भलतेच कांहीं घडून आले तर काय करणार ? माझ्या आजारीपणात तिच्या मनाचीहि अशीच किंवा यापेक्षा ज्यास्त भयंकर स्थिति झाली असल्यास नवल नाहीं. अशा प्रसंगीं साह्याची याचना तरी कोणाला करणार ? काहींच सुचेना, मन नुसते सुन्न झाले. खरोखर आमच्या य। हालअपेष्टेकडे श्रीसाईबाबा जरूर पहात होते म्हणूनच निभावलो आणि सर्वस्वी भारही त्यांचेवरच होता. संकटप्रसंगीं स्वामीशिवाय दुसरा कोण धावून येणार ? तात्पर्य, त्यारात्रीं दोन वाजेपर्यंत सर्वजण काळजींत होते. नंतर हळूहळू नाडीची गती व हातपायास योग्य प्रमाणात ऊब आली व मंडळी आपापले घरीं रवाना झाली. तिलाही थोडा वेळ डोळा लागला; जागे झाल्यानंतर मोठ्याने जरी बोलवत नसे तरीपण हळूहळू 'साईबाबा साई-बाबा' म्हणण्याचा क्रम चालू असे. मधुनमधुन लहर आली कीं, " शिरडी माझें पंढरपूर साईबाबा रमावर " हा अभंग मुक्तकंठाने म्हणत रहावें. इतक्या रात्रीं "बायकांनीं असे गाणे म्हणू नये लोक काय-म्हणतील ? स्वस्थ पडून रहा" असे बरेच वेळा समजावून सांगितले परंतु व्यर्थ; ती म्हणे, 'मी काय करूं ? मला ते म्हणावेसेच वाटते व साईबाबांना तें आवडते व ते माझेजवळ ऐकत बसतात त्यामुळे मलाही थोडे बरे वाटते.'' पहांटे पहांटे थोडी झोप लागली त्यामुळे मलाही थोडें हल्के वाटले. परंतु पुन्हा काळजी वाढू लागली. येथे तर घरचे कुणी नाहीं कुणालातरी बोलावून घ्यावे असा विचार ठरवून ताबडतोब पहांटेचे गांवांकडे--मातोश्रीस आणविण्यास पाठविण्यासंबंधाने रात्रीची झालेली हकीकत लिहून पत्रद्वारे भावांस कळविली व कुटुंबाचे समाधाना-करिता तिला वाचून दाखविली. अशा रीतीने ती रात्र ता. २८।१०।२३ पार पडली ती केवळ समर्थांचे कृपेमुळे. आतां पुढे दुसरे दिवसा पासूनचा तिचा क्रम निराळ्या तऱ्हेचा होऊं लागला. मधुन मधुन मर्जीस येईल तेव्हां अंथरु-णावरून उठावे, हातपाय धुवावे व श्रीसाईबाबांचा फोटो घ्यावा व त्यावर हळदकुंकू अक्षता वगैरे वहावी व आरती लाऊन हात जोडून बाबांची पदें हळू किंवा मोठ्याने जशी तब्येत लागेल तशीं म्हणंत बसावे व आपले कृपा-

ळास व जवळचे कोणी असतील त्यास मळवट भरावा व उदी लावावी, व झुलत रहावें व माझे अंगात साईबाबाची स्वारी आली आहे त्यामुळे माझी अशी तऱ्हा होते, वगैरे म्हणत रहावें. एकदम मोठ्याने " साईबाबा हो " म्हणून आरोळी द्यावी अशा तऱ्हेचा प्रकार दिवसांतून ४।५ वेळां व्हावा. मीही समर्थाचे पूजेचेबद्दल तिचे इच्छेविरुद्ध गेलो नाहीं व आजारी माणसाला अशा तऱ्हेने अडथळा करणे बरे नाहीं असे समजून मोकळीक दिली. तशात साईलीलेचा अंक मिळाला. मग काय, त्यातल्या गोष्टी वाचाव्या व आनंदाने डोलावे व 'माझे बाबा आले या बाबा माझेजवळ बसा म्हणजे मला थोडे बरे वाटतें,' असे म्हणावें. 'अहाहा तुमच्या गळयातल्या फुलांचा वास किती छान आहे' असे म्हणून फुलांचा वास घेतल्याप्रमाणे श्वास ओढावा व आनंदित व्हावे व माझेकरिता माझ्या बाबाला श्रम होतात म्हणून डोळ्याला पाणीही आणावे, अशा तऱ्हेचा क्रम चालू असे व नेहमीं साईलीलेचा अंक जवळून अगदीं विसंबत नसे व अंथरुणाचे जवळच एका बाजूस स्वच्छ जागा करवून पाटावर श्रीसमर्थांचा फोटो ठेविला होता त्याचेकडे सारखें पहात रहावे. अशा तऱ्हेने साईमहाराजाचा ध्यास तिचे मनाने एकसारखा घेतला होता. औषधही कधीं उदी टाकल्याशिवाय घेणे नाहीं इतका निर्धार. अंगातला ज्वर वगैरे कमी झाला पण हे छांदिष्ट वर्तन कांहीं कमी होईना. तिकडील वृत्ती थोडी चळली; म्हणजे सोलापूराहून मंडळी आली किंवा नाहीं? सासूबाईंना आणण्याकरिता घोडे व माणूस पाठविलें किंवा नाहीं? लवकर आणवा, त्या येथें आल्या म्हणजे मला बरें करतील व सोलापुराकडे घेऊन जातील. या कामांत बाबांना फार त्रास पडत आहे त्यांच्या जिवाची धादल चालू आहे तुमचे गाडी व घोडे त्यांना कशाला? बाबांनीं त्यांचेकरितां इकडून मुद्दाम गाडी नेली आहे व येथें आपले रक्षणाकरितां त्यांनीं रोहिला ठेवला आहे, व मी सोलापुरास जाऊन मंडळी आणतो म्हणून मला सांगून गेले. मंडळी हैद्राबादेस आणून सोडून पुन्हां माझेकडे येऊन पाहून गेले, व ते गाडींतूनच घेऊन येतों म्हणून सांगून गेले. वस्तुतः

मी दोन घोडीं व माणसे पाठविलीं तीं पोंचण्याचेपूर्वीच ती. मातोश्री वगैरे बैलगाडींत बसून येऊं लागले होते. इकडील एक गाडी अकस्मात् कांहीं कारण-निमित्ते तिकडे गेली होती त्या गाडीवानाने तुमच्या करिताच गाडी आणली आहे असे सांगून त्याना गाडींत बसविले व ते निघाले. नंतर थोडया वेळाने इकडून पाठविलेल्या माणसाची गाठ पडली वगैरे हकीकत मातोश्री येथें आल्यानंतर त्याचेकडून कळली. तेव्हा कुटुंबाच्या म्हणण्याची सत्यता पटली व खरोखरच श्रीसमर्थांनीं ही अकल्पित योजना कशी केली याबद्दल माझे मनांत आश्चर्य वाटून गहिंवर आला. पत्र पाठविल्या दिवसापासून अमुक दिवशीं मातोश्री येणार त्या बेतानेच माणसे स्टेशनवर रवाना केलीं गेलीं होतीं त्याप्रमाणें तीं आलींही परंतु येण्याचे अगोदर दोन दिवस, म्हणजे पहिल्या प्रसंगाचे ७ वे दिवशीं पुन्हां अशक्तपणामुळें व ज्वर वगैरे कांहीं नसतानाच ता. २१।११।२३ रोजीं एकदम इतक्या भयंकर स्वरूपाचा सन्निपात झाला कीं चेहरा काळवंडला, हातपाय थंड व नाडीची गतीही मंद झाली व अशक्तपणा वाढल्यामुळें शुद्धिही बरीच कमी राहिली होती. इतक्या स्थितींत सुद्धां साईलीलेचे पुस्तक जवळून बाजूस होऊं दिले नाहीं. पुस्तक कपाळावर ठेवावें हृदयाशीं धरावे हे सर्व न बोलतांच चालू होते. तिलाही पूर्ण वाटले असावे कीं, या अरिष्टातून कांहीं आता वांचत नाहीं. मी मनाने तर पूर्ण नाउमेद झालों होतों. तरीपण महाराजांवर भरंवसा ठेऊन शक्य तितके, उपाय करून पहावेत, इतक्यावर मर्जी समर्थांची, असें मनास वाटून तितक्या पुरते तें खंबीर झाले होते त्या रात्रीही पुन्हा पूर्ववत् स्नेही मंडळी जमा झाली व पूर्ववत् औषध व मात्रा दिल्या तरी कांहीं कमीचे चिन्ह दिसेना. म्हणून माझे स्नेही डॉक्टर शामराव हे त्याच दिवशीं परत आल्याचे कळल्यावरून त्यांना बोलावणे पाठवावें असे वाटलें, पण तितक्या रात्रीं दीड कोस लांबीवर असलेल्या सरकारी बंगल्यांतून त्यांना बोलावून आणणें म्हणजे खरोखर धाडसाचे होते. कारण वन्य श्वापदें, दाट झाडी, व अंधारी रात्र इतक्या सर्व अरिष्टांची पर्वा न करितां कोण आपला ईश्व

धोक्यात घालणार व बोलावून आणण्याचे काम करणार! कोणास सांगावे? परंत साईसमर्थांचे कृपेनेच ते सर्व जुळून आले व रा. गणपतराव वममतकर यानीं केवळ मित्रप्रेमामुळेच हे धाडसाचे काम पत्करून ते डॉक्तरास बोलावून घेऊन आले. त्यावेळीं सुमारें दोन वाजण्याचा समय होता. डॉक्तर मजकुरानीं यथायोग्य तपासणी केली. त्याचा चेहराही उमेदीची साक्ष पटवू लागला. तिची शुद्धी उडत चालली, बोलण्यांतील विसंगतपणा वाढूं लागला. अखेरीस डॉक्तरसाहेबांचे मतें इंजेक्शन देण्याचे ठरून तो उपाय झाला व कांहीं वेळ थांबून डॉक्तरची स्वारी रा. शहाणे वकील यांचेकडे झोंपण्यास गेली. काकासाहेब खरोखर त्या रात्रीं खऱ्या कळकळीने व जिवापाड परिश्रम रा. शहाणे यानीं व त्यांच्या एकंदर घरच्या मंडळींनीं केले, त्याचे उतराई होणे मला तर अशक्य आहे. इतरांनींही बरेच परिश्रम घेतले त्याबद्दलही कृतज्ञतापूर्वक त्यांचा मी फार आभारी आहे; या सर्व कृतोपकाराची फेड मजकडून होणे शक्य नाहीं. फक्त एक उपाय मला एवढाच दिसतो कीं समर्थांचे चरणांजवळ त्या मंडळींचें कल्याणाबद्दल नित्य प्रार्थीत रहावें. याशिवाय दुसरे काय असणार? दुसरे दिवशीं उजाडल्या नंतर पुन्हा डॉक्तरसाहेबाची स्वारी आली व प्रकृति तपासली व नाडीची गती व शरिरांतील उष्णता योग्य प्रमाणांत आहे, आतां काळजीचें कारण नाहीं वगैरे माझे समाधानाकरिता मला त्यांनीं सांगितले. परंतु माझे मन सारखे अंदोलनात्मक स्थितींत होतें. मातोश्रीच्या येण्याची सारखा वाट पहात होतो पण दूरचा प्रवास असल्यामुळें त्या दिवशींही त्या आल्या नाहींत. दुसरे दिवशीं म्हणजे आश्विन व॥ १२ रोजीं सकाळीं ८ वाजतां येऊन दाखल झाल्या व समागमे सौ० च्या मातोश्रीही आल्या. त्यांना उभयतांना पाहतांच मला एक प्रकारें थोडें धैर्य आलें, व समाधानही वाटले. असो त्यांनीं तिची ही भयंकर स्थिति अवलोकन केली. स्त्रियांच्या स्वभावानुरूप त्यांना रडूं कोसळले; परंतु तसे केल्यानें आजाऱ्याला त्रास होईल वगैरे सांगून मी त्याना शांत केले असो. आधींच माझे अजारीपणाच्या हलाखीनें हबकून गेलेल्या मनाला तिच्या कमकुवत-

पणाची जोड मिळाली व दोन वेळा झालेल्या सन्निपाताच्या धक्क्याने पूर्णपणे ते बेताल झाले व त्याला भ्रम झाल्याची स्पष्टपणे चिन्हे दिसूं लागली. शेकडो जणाचे शेकडो विचार शेकडो उपाय व शेकडो तर्क चालू झाले. नंतर डाक्तरसाहेबाचे सल्लयाप्रमाणे व मातोश्रींच्या आज्ञेप्रमाणे सोलापुरास नेण्याचे ठरले. मातोश्री येथे आल्यानंतर दुसरे दिवशीं त्यानाहि एकाएकीं वाटेच्या श्रमामुळे व उपासतापासामुळे रात्रौ उलट्या होऊं लागल्या. रात्रींतून कमीत कमी १५।२० वेळा मोठ्या तडाकून उलट्या झाल्या. झालें, माझी पुन्हां पांचावर धारण बसली. मला थोडेसे दैवाबद्दल कौतुक वाटू लागले कीं सर्व वेळ एकवटून नशिबाचे परिक्षेची हीच वेळ ठरली आहे काय ? त्यांना रात्रीं उदी वगैरे दिली व पहाटेच्या वेळेस थोड्या उलट्या कमी झाल्या. अशा रीतीनें सुरवातीपासून १५।२० दिवस इतक्या त्रासातून पार पडल्यानंतर प्रकृतींतला त्रास थोडा कमी झाल्याचे कळताच यथून ता. १४ नवंबर रोजीं सोलापुराकडे जाण्याचे उद्देशाने निघालो. वाटेत बैलगाडींतील प्रवासांत व रेल्वेचे प्रवासात जो त्रास झाला त्याची आठवण तर अद्याप मनाला थरारून सोडते. वाटेत श्रीसमर्थ दाजीमहाराज टाकळीकर यांचे दर्शनाकरितां कुटुंबास न्यावें व तेथे सर्व खुलासा होईल, या मातुश्रींच्या आज्ञेप्रमाणे त्या महाराजांचे दर्शनास गेलों व तेथे गेल्यानंतर महाराजाचें घरींच उतरलों. महाराजांनीं सर्व स्थिति पाहिली व भोजन करतेवेळीं त्यांनीं या बाबतींत जें सांगितलें ते खालीं लिहीत आहे त्यावरून श्रीसमर्थांनीं संकटांतून कसें रक्षण केलें, व त्यांच्या नामस्मरणामुळे ही मृत्यूसारखी घोर अरिष्टेंही कशीं टळूं शकतात याबद्दल त्यांनीं खुलासा केला तो असाः—हा, वाताचा विकार आहे. वायु मस्तकात चढला असून तो ९० दिवसापर्यंत राहील. पुढें कमी होऊन पूर्ववत् स्थिति होईल. सौम्य उपाय चालू ठेव. दोन वेळां जिवावरचें खडतर गंडांतर नाहीसें झाले. तसे न होते तर गरीब ब्राह्मणाचें घर बुडत होते. फक्त नामस्मरणाच्या सतत ध्यासानें हें अरिष्ट नाहीसे झालें, कांहीं काळजी नको; त्याचा तोच तारता आहे. मारणाऱ्यापेक्षां तारणारा जबरदस्त असावा व

त्याचेच ध्यान करावें वगैरे वगैरे. 'ही पिशाच्च बाधा तर नाहीं ना?' असें मातुश्रीनें विचारले असता, "त्यांस भूतबाधा वगैरे कांहीं नाहीं काळजी नको जिवास धोका नाहीं" वगैरे उत्तर मिळालें. तेथून पुन्हा सायंकाळीं पूर्णा स्टेशनवरून निघून मनमाडास उतरून तेथून कोपरगांव स्टेशनावर उतरलों व श्रीसमर्थांचे दर्शनाकरिता श्रीक्षेत्र शिरडीस गेलो. (ता. १७ नवंबर २३, इ. स.) जाण्यायेण्याचा एकदम टांगा ठरवून महाराजांचे समाधीचें दर्शन घेतलें. तेथें नेतांच तिच्या चित्तांत एकदम थोडासा फरक पडला व आश्चर्यचकित दृष्टीनें बराच वेळ समाधिकडे सारखी पहात राहिली व चांगली शुद्धीवर येऊन मी समाधीला शिवू का? मला पाया पडायचें आहे वगैरे विचारूं लागली. परवानगी मिळतांच चटकन् उठून समाधीवर बराच वेळ डोकें व हात ठेवून स्तब्ध राहिली व नंतर तेथील उदी स्वतःच घेऊन आपल्या कपाळास लावून महाराजांचा जयजयकार म्हणून टाळ्या वाजविण्याचा सपाटा चालविला. नंतर तिला तेथून बाबाच्या मशिदीकडे घेऊन गेलों. तेथें बाबाच्या नवीन बसवलेल्या तसबीरीकडे पाहून 'हे तर बाबा बसले आहेत, हेच मला सांभाळण्याकरितां आले होते' वगैरे म्हणत त्यांच्या पादुका उचलून मस्तकावर धरून पुन्हा खालीं ठेवल्या व पाया पडून फुलें वगैरे वाहून तेथून नानासाहेबांच्या वाड्यांतील फोटोकडे येऊन बसलीं असतां त्या फोटोकडे पाहून तिनें मोठ्या जोरानें दगडाच्या जोत्यावर डोकें आपटलें व 'बाबा हे काय केलेंत' इतकें म्हणून पुन्हा दुसऱ्यानें डोकें आपटण्याचा तिचा विचार होता परंतु तितक्यांत सांवरून धरल्यामुळें तसें करितां आलें नाहीं. असो. नंतर तेथील खाणावळींत भोजन वगैरे आटोपून परत जाण्यास निघालों. श्रीक्षेत्र शिर्डीस बऱ्याचवेळा आलो गेलों परंतु प्रत्येक खेपेस तेथें आपली व रा. माधवरावांची नेहमी गांठ पडायचीच परंतु त्या खेपेस उभयतांपैकी कोणीच न भेटल्यामुळें मनास हळहळ वाटली. पण उपाय काय? सायंकाळीं परत निघालो. वाटेंतील गारठ्यानें व थंडीनें पुन्हा बरीच बेजार झाली. असो. या सर्व त्रासांतून व वाटेंतील रेल्वेंतील त्रासांतून (कारण त्यावेळीं कार्तिकीची

पंढरपूरची यात्रा असल्यामुळे बराच त्रास झाला) कसाबसा रविवारीं रात्रीं दोन वाजण्याचे सुमाराच घरीं पोचलों. तेथे पोचल्यानंतर डाक्तरी व वैद्यकी चिकित्सा करण्याकरिता दोन्ही धंद्यातले निष्णात लोकास तिला दाखविण्यात आले व त्याचे म्हणण्याप्रमाणे उपाय चालू ठेवला. पुढे श्रीसमर्थ दाजीमहाराज टाकळीकर यानीं कथन केल्याप्रमाणे ठराविक मुदतीत ती पूर्ण बरी झाली एक वर्ष पूर्ण झाले, प्रकृतींत हल्ली कोणताच दुषितपणा राहिला नाहीं. आणि हे सर्व समर्थांच्या पूर्ण कृपचेच दर्शक होय. देवाच्या नामस्मरणाच्या योगाने मृत्युसारखी अरिष्टे टळतात असे ऐकण्यांत होते परंतु त्याचा प्रत्यक्ष अनुभव श्रीसमर्थांनीं मला दिला. त्याबद्दल आता कोणतीच शंका राहिली नाहीं. यदाकदाचित् शंका राहिलीही असती परंतु श्री दाजीमहाराजाचे खुलाशाने शंकेला वावच राहिला नाहीं असो. एवंच भक्त कैवारी व दीनाचा दयाळू अशा श्री साईबावांनीं आमचेवर आलेलें अरिष्ट टाळून आज चांगला दिवस दाखविला तो, केवळ त्यांच्या कृपेचेच फळ होय. तसे नसते तर आमच्या त्या स्थितींतील अरण्य रुदन ऐकणारा व संकटीं उडी घालून वांचविणारा दुसरा कोण होता ? आम्हामुळे त्याना अतिशय त्रास घ्यावा लागला व " माझे पायरीचें दर्शन घेणारास मी कधीही विसंबत नाहीं " या ब्रीदाची सत्यता पटविली. काकासाहेब, त्या परिस्थितीचे हे अपुरे शब्दचित्र रेखाटले गेले; खरे चित्र व त्या यातनांची जाणीव व आर्तस्वराने तिने केलेल्या धाव्याच्या आरोळ्यांनीं व मजकडून घडलेल्या व असमंजसपणाच्या तिच्या स्थितींत तिला दिल्या गेलेल्या त्रासाच्या जाणीवेने माझे मन अद्याप थरारून जाते, व कांहीं क्षण तरी मला अगदीं विषण्ण करून सोडते. आणि ही मनांतली तळमळ, हा मनाचा मुका मार आंतल्या आंतच सोसावा लागत आहे त्याला उपाय नाहीं. या करितां श्रीसमर्थांचे चरणीं एवढींच विनंती आहे कीं, "ही तळमळ शांत कर. हे देवाधिदेवा–हे साईबाबा, संकटकालीं भक्तांचीं संकटें निवारण्यास व धांवण्यास धावत बसण्याचे श्रम करण्यापेक्षां संकटेच अजिबात निर्माण केलीं नसती तर चालले नसतें काय ? असे

करण्यांत तुझे कितीतरी श्रम वाचले असते. कारण या श्रमाचा मोबदला आम्ही क्षुद्र मानव प्राणी काय देणार व उतराई तरी कसे होणार ? या तुझ्या एकाच वेळच्या श्रमाचा मोबदला लक्षांशाने सुद्धा कोट्यावधी जन्म घेऊनही फिटणार नाहीं. म्हणून अनंत जन्मींच्या या अगणित कृपाभारामुळे तुझ्या पदकमलीं मीं अनन्य भावाने शरणागत आहे."

"त्या तुझे अभय असो."

तथास्तु (इतकें मागण्यापलीकडे आपल्या हातीं काय आहे)

शांतिः शांतिः शांतिः

दास

वासुदेव.

अध्याय २५ वा.

श्रीगणेशायनमः । श्रीसरस्वत्यैनमः ॥ श्रीगुरुभ्योनमः ॥
श्रीकुलदेवतायैनमः । श्रीसीतारामचंद्राभ्यांनमः ॥
श्रीसद्गुरु साईनाथायनमः

साई महाराज कृपासागर । साक्षात् ईश्वरी अवतार ॥
पूर्णब्रह्म महान योगेश्वर । साष्टांग नमस्कार तयांसी ॥ १ ॥

जय जयाजी संतललामा । मंगलधामा आत्मारामा ॥
साईसमर्था भक्तविश्रामा । पूर्णकामा तुज नमो ॥ २ ॥

पूर्वाध्यायीं निरूपण । थट्टा विनोद परिशीलन ॥
परी हा साई भक्त भावन । भक्तरंजन नित्य करी ॥ ३ ॥

साई परम दयामूर्ती । एक पाहिजे अनन्य भक्ति ॥
भक्त श्रद्धाळू आणि भावार्थी । इच्छितार्थी ना न्यून ॥ ४ ॥
'सद्गुरु तोचि माझी मूर्ती'। कृष्ण बोले उद्धवाप्रती ।
ऐसा सद्गुरु भजावा प्रीती । अनन्य भक्ती या नांव ॥ ५ ॥

अंतरीं उदेला मनोरथ। व्याहावें श्रीसाईचरित ॥
लीला श्रवणार्ह अत्यद्भुत। लिहवूनि निश्चित मज केलें ॥ ६ ॥
नसतां अधिकार ज्ञान व्युत्पत्ति । मज पामरा स्फुरविली स्फूर्ति ॥
ग्रंथ लिहिविला माझिये हातीं। द्यावया जागृति निजभक्तां ॥ ७ ॥

दत्तर ठेवी ऐसी अनुज्ञा। जेव्हां जाहली मजसम अज्ञा ॥
तेव्हांच माझी अल्प प्रज्ञा। धैर्य विज्ञान संपन्न ॥ ८ ॥

देव्हांच मज आला धीर। कीं हा साई गुण गंभीर ॥
ठेवूनि येणार अपुलें दफतर। निज भक्तोद्धार कारणें ॥ ९ ॥
आतरी हा वाग्विलास। होतें काय मज हें साहस ॥
संतचरण प्रसाद पायस। चरित सुधारस हा ऐसा ॥ १० ॥
ही श्रीसाईचरित रूपा। भक्तार्थ साईकृथामृतप्रपा ॥
एथेच्छ सेवा साईकृपा। भवदवैतापा निवारा ॥ ११ ॥
चरित नव्हे हा सोमकांत। साईकथा चंद्रामृत स्रवत ॥
भक्त चकोर तृषाकुलित। होवोत तृप्त मनसोक्त ॥ १२ ॥
आतां प्रेमळ श्रोतेजन। संशोवरहित एकाग्र मन ॥
परिसोत या कलिमळदहन। कथा पावन साईच्या ॥ १३ ॥
जडली एकदा अनन्य निष्ठा। कीं त्या भक्ताच्या सकळ अनिष्टा ॥
वारूनि अर्पितो तया अभीष्टां। तयाचे कष्टा निवारी ॥ १४ ॥
ये अर्थांची एक वार्ता। दावील साईची भक्तवत्सलता ॥
श्रोतीं परिसतां ती सादरता। आनंद चित्ता होईल ॥ १५ ॥
तरी लावूनिया जीव। कथा ऐका हे अभिनव ॥
पटेल मनास अनुभव। कैसी दयार्णव गुरुमाय ॥ १६ ॥
कथा जरी ही बहु तोकडी। अर्थावबोधें अति चोखडी।
अवधान दीजे एक घडी। सरतील सांकडीं बाजूला ॥ १७ ॥
अहमदनगरचे सुखवस्त। कासार एक धनवंत ॥
दामूअण्णा नामें भक्त। पदीं जे अनुरक्त साईच्या ॥ १८ ॥
त्या परम भक्ताची कथा। आनंद होईल श्रवण करितां ॥
भक्तरक्षणतत्परता। दिसेल प्रत्यक्षता साईची ॥ १९ ॥
रामनवमी वार्षिकोत्सवीं। मोठीं दोन निशाणें नवीं ॥
नियती मिरवीत शिर्डी गांवीं। आहेत ठावीं तत्रस्थां ॥ २० ॥

१ पाणपोई. २ साईकृपनें. ३ संसाररूपी वणव्याचे तापास. ४ इच्छिलेले मनोरथास. ५ दयेचा सागर. ६ सुखवस्त गृहस्थ.

त्यांतील एक निमोणकरांचें । दुसरें या दामूअण्णांचें ॥
नेम हे त्यांचे कैक वर्षांचे । भक्तिप्रेमाचे अव्याहत ॥ २१ ॥

तीन स्त्रिया दामूअण्णास । पुत्र संतती नव्हती त्यांस ॥
लाधून साईच्या आशिर्वादास । पुत्ररत्नास पावले ॥ २२ ॥

केला निशाणाचा नवस । रामनवमीच्या उत्सवास ॥
आरंभ आला मिरवणुकीस । निशाण वर्षास तेथून ॥ २३ ॥

कोंड्या सुताराच्या घरीं । होते मिरवणूकीची तयारी ॥
तेथूनि मग वाद्यांचे गजरीं । निशाण मिरवीत नेतात ॥ २४ ॥

मशिदीचिया दोनी टोंका । बांधिती या दीर्घ पताका ॥
समारंभेसि महोत्सव निका । करिती विलोका प्रतिवर्षीं ॥ २५ ॥

तैसेंच तेथें जे फकीर येती । तयांस यथेष्ट जेवूं घालिती ॥
रामनवमी ऐसिये रीती । प्रतिपाळिती हे शेट ॥ २६ ॥

त्या या दामूअण्णाची कथा । श्रवणार्थियां निवेदितों आतां ॥
श्रवण करितां सावधानता । साईसमर्थता प्रकटेल ॥ २७ ॥

मुंबानगरीचा तयांचा स्नेही । मुंबईहून पत्र लिही ॥
दोंलाख निव्वळ नफा होई । ऐसी किफाईत करूंकी ॥ २८ ॥

तुम्हाअम्हां भागी देख । कमावूं प्रत्येकी लाख लाख ॥
उत्तर धाडा करा चलाख । धंदाही चोख निर्भय कीं ॥ २९ ॥

खरेदूं कापूस ये वेळीं । भाव चढेल हातोहातीं ॥
सौदा न साधिती वेळेवरती । मग ते पस्तातीं मागाहून ॥ ३० ॥

दवडूं न द्यावी ऐसी वेळ । उडाली अण्णांचे मनाची खळबळ ॥
भरंवसा त्या स्नेह्यावरी सबळ । विचार निश्चळ सुचेना ॥ ३१ ॥

१ कै. वा. शंकरराव रघुनाथ देशपांडे उर्फ नानासाहेब निमोणकर. २ एवढा नफा जेणें करून होईल असा धंदा. ३ त्वरा; जलदी. ४ यावेळीं. ५ पश्चात्ताप पावतात. ६ निश्चित.

धंदा करावा वा न करावा । विचार पडला अण्णाचे जीवा ॥
काय होईल कैसें देवा । गोंदा पडला मनाला ॥ ३२ ॥

दामुअण्णाही गुरुपुत्र । बाबांस लिहिते झाले पत्र ॥
आम्हा न बुद्धि स्वतंत्र आपणचि छत्र आम्हातें ॥ ३३ ॥

व्यापार हा तो सकृद्दर्शनी । करावा ऐसें येतें मनीं ॥
परी होईल लाभ कीं हानी । कृपा करोनि सांगाजी ॥ ३४ ॥

पत्र लिहिलें माधवरावा । कीं हे बाबांस वाचून दावा ॥
आज्ञा होईल तसें कळवा । उद्यम बरवा वाटतो ॥ ३५ ॥

दुसरे दिवसीं तिसरे प्रहरीं । पत्र पडलें माधवरावकरीं ॥
तेणें नेऊनि मशीदीभीतरीं । चरणावरी घातलें ॥ ३६ ॥

'काय शामा काय घाई । कागुद कसला लावितो पायीं' ॥
बाबा तो नगरचा दामशेट कांहीं । विचारूं पाहीं आपणातें ॥ ३७ ॥

'कां बरें तो काय लिहितो । काय कसले बेत करितो ॥
'वाटे आभाळा हात लावितो । देव देतो तें नको ॥ ३८ ॥

'वाच वाच पत्र त्याचें' । शामा म्हणे जें वदतां वाचे ॥
तेंच अर्थाचें पत्र साचें । दामूअण्णाचें अक्षरशः ॥ ३९ ॥

देवा आपण बसतां निश्चळ । उडवितां भक्तांची खळबळ ॥
मग होतां मनाची तळमळ । पायांजवळ आणितां ॥ ४० ॥

कोण्हास स्वयें ओढून आणितां । कोणालागीं पत्रें लिहवितां ॥
अंतस्थ आशय आधींच सांगतां । मग वांचवितां किमर्थ ॥ ४१ ॥

'अरे शामा वाच वाच । माझें काय मानितो साच ॥
मी तव अपुला आहे असाच । बोलें उगाच मानेतें' ॥ ४२ ॥

---

१ गुंती संषय. २ वाचेस येईल तें.

मग माधवराव पत्र वाचिती । बाबा लक्ष लावूनि ऐकती ॥
कळकळूनि मग बाबा वदती । 'चळली मती शेटीची' ॥ ४३ ॥

सांगकीं तयास प्रत्युत्तरीं । 'कायउणें तुज असतां घरीं ॥
पुरे अपुली अर्धी भाकरी । लाखाचे भरी पडूं नको' ॥ ४४ ॥

प्रत्युत्तराची क्षणक्षणा । वाटचि पाहत दामू अण्णा ॥
उत्तर येतांचि तत्क्षणा । दामूअण्णा वाचिती ॥ ४५ ॥

ऐकूनि त्या प्रत्युत्तराला । दामूशेटीचा विरस झाला ॥
मनोरथाचा दुर्गचि ढासळला । वृक्ष उन्मळला आशेचा ॥ ४६ ॥

आतां एकलाख कमावं । अर्धालाख व्याजीं लावं ॥
तात्काळ लाखे सावकार होऊं । आनंदें राहूं नगरांत ॥ ४७ ॥

मनोराज्य होतें जें केलें । जागचे जागींच तें विरघळलें ॥
दामूअण्णा अत्यंत हिरमुसले । हें काय केलें बाबांनीं ॥ ४८ ॥

पत्र लिहिलें एथेंच फसलें । अपुलें आपण अनहित केलें ॥
देखत देखत वाढिलेलें । ताट लाथाडिलें आपणचि ॥ ४९ ॥

असो त्या पत्रांत दामूअण्णातें । ऐसेंही ध्वनित केलें होतें ॥
कानाडोळ्यांचे अंतर असतें । यावें कीं येथें समक्ष ॥ ५० ॥

ऐसें माधवरावांचें सूचित । समक्ष जावें वाटलें उचित ॥
न जाणों असेल त्यांतही हित । कदाचित अनुमत देतील ॥ ५१ ॥

ऐसा विचार करूनि मनीं । अण्णा आले शिर्डी लागुनी ॥
बैसले बाबांचे सन्निधानीं । लोटांगणीं येऊन ॥ ५२ ॥

हळू हळू पाय दाबिती । विचारावया नाहीं धृती ॥
अंतर्यामी उठली वृत्ती । बाबांची पांती[1] ठेवावी ॥ ५३ ॥

---

१ भाग.

मनांत म्हणती साईनाथा । कराल जरी या व्यापारा साह्यता ॥
नफ्याचा कांहीं भाग मी अर्पित । पायावरता होईन ॥ ५४ ॥

मस्तकीं धरिले साईचरण । दामूअण्णा बैसले क्षण ॥
संकल्प विकल्प मनाचें लक्षण । व्यापार आंतून चालले ॥ ५५ ॥

भक्तीं करावे मनोरथ । ते न जाणती खरा स्वार्थ ॥
गुरु एक जाणे शिष्याचे हित । भावी भूतवर्तमान ॥ ५६ ॥

निजमनीचें मनोगत । कोणी कितीही ठेवो गुप्त ॥
साई समर्थ सर्वगत । अंतर्वृत्त जाणे तो ॥ ५७ ॥

जेव्हां कोणी मनीचें हृद्गत । साई चरणीं प्रेमें निवेदित ॥
पूर्ण विश्वासें अनुज्ञा प्रार्थित । दावित सत्पंथ साई त्यां ॥ ५८ ॥

हें तो तयाचें निजव्रत । जाणती हें भक्त समस्त ॥
जो जो अनन्य शरणागत । आपदा वारीत तयांच्या ॥ ५९ ॥

गुरुचि सत्य मातापिता । अनेकां जन्मींचा पातात्राता ॥
तोचि हरिहर आणि विधाता । कर्ताकरविता तो एक ॥ ६० ॥

बाळ मागतां गोडधडू । माता पाजी बोळकडू ॥
बाळ तडफडू वा रडू । प्रेम निवाडू हा ऐसा ॥ ६१ ॥

बोळाचा तो कडूपणा । योग्य काळें चढणार गुणा ॥
बाळ काय जाणे त्या लक्षणा । मातेच्या खुणा मातेस ॥ ६२ ॥

अण्णा जरी ठेविती पाती । बाबा काय तेणें भुलती ॥
लाभेंवीण तयांची प्रीती । निजभक्तहितीं तत्पर ॥ ६३ ॥

धनकनक जयां माती । किंपदार्थ तयांतें पाती ॥
केवळ दीन जनोद्धरणार्थी । जगीं अवतरती हे संत ॥ ६४ ॥

---

१ सर्वांतर्यामी २ एक जातीचें औषध.

यमनियमशमदमसंपन्न । मायामात्सर्यदोषविहीन ॥
केवळ परानुग्रह प्रयोजन । जयाचें जीवन तो संत ॥ ६५ ॥
दामूअण्णाची ही पाती । मनींचेमनीं गुप्त होती ॥
बाबा प्रकट उत्तर देती । सादरवृत्ती परिसावें ॥ ६६ ॥
जीवमात्राचें मनोगत । बाबांस सकळ अवगत ॥
वर्तमान भविष्य भूत । जैसा करतलगत आमलक ॥ ६७ ॥
निज भक्ताची भावी स्थिती । समस्त ठावी बाबांप्रती ॥
कैसे वेळेवर सावध करिती । ती स्पष्टोक्ती परिसावी ॥ ६८ ॥
" आपण नाहीरे बापू किसमे" । बाबा देती सूचना प्रेमें ॥
व्यापार वरवा साईस न गमे । अण्णा शरमे मनांत ॥ ६९ ॥
ऐकून हें बाबांचें वचन । दामूअण्णास पटली खूण ॥
दिधला मनाचा संकल्प सोडून । बैसले अधोवदन उगा ॥ ७० ॥
पुनश्च मनीं उठला विचार । करूं काय दुसरा व्यापार ॥
तांदूळ गहूं भुसार । परिसा प्रत्युत्तर बाबांचें ॥ ७१ ॥
पांच शेर तूं घेसील । सातशेर ओपिसील ॥
परिसून हे बाबांचे बोल । अंतरीं खजील अण्णा तैं ॥ ७२ ॥
ऐसें कोठें कांहींही न घडे । जें साईच्या दृष्टीस न पडे ॥
खालीं वरतो जिकडे तिकडे । सर्वत्र उघडें तयास ॥ ७३ ॥
येरीकडे त्यांचा स्नेही । विचार गहनीं पडला पाहीं ॥
काय करावें सुचेना काहीं । उत्तरही नाहीं अण्णाचें ॥ ७४ ॥
तों ते शेट पत्र लिहित । वृत्तांत घडलेला कळवित ॥
वाचूनि स्नेही विस्मित होत । म्हणती कर्मगत विचित्र ॥ ७५ ॥
काय सौदा चालून आला । स्वयेंच कां-ना विचार केला ॥
किमर्थ फकीराचे नादीं लागला । व्यर्थ मुकला लाभाला ॥ ७६ ॥

१ आवळा. २ बाबा. ३ करशातहो. ४ देशील. ५ साईबाबांचे.

देव देतो कर्म नेतें । होणारा सारखी बुद्धि होते ॥
ऐसा चोख धंदा जेथें । फकीर तेथें कां व्हावा ॥ ७७ ॥
व्यवहारावर देऊनि पाणी । दारोदार वेड्यावाणी ॥
पोट भरिती तुकडे मागुनि । ते काय सांगूनि सांगती ॥ ७८ ॥
असो नाहीं तयाचे दैवीं । तेणेंच ऐसी त्या बुद्धि व्हावी ॥
दुसरी कोणी पाती पहावी । 'यदभावी न भावी' तें ॥ ७९ ॥
झाले अण्णा स्वस्थ बसले । होतें जयाचें कर्म ओढवलें ॥
तेच त्या स्नेह्याचे पातीदार झाले । आलें तपेलें गळ्यांत ॥ ८० ॥
करावया गेले सट्टा । परी तयांचा दिवस उलटा ॥
ठोकर लागली झाला तोटा । कैसा सोटा फकीराचा ॥ ८१ ॥
काय माझा दामूअण्णा । नशीबाचा, मोठा शहाणा ॥
खरा त्याचा साई दाणा । भक्त करुणा केवढी ॥ ८२ ॥
स्नेही म्हणून माझे फंदीं । पडतां नागवता स्वच्छंदीं ॥
ठरला बिचारा फकीराचे नादीं । काय दृढबुद्धि तयाची ॥ ८३ ॥
थट्टा त्याचे वेडेपणाची । घमंड माझे शहाणपणाची ॥
व्यर्थव्यर्थ जहाली साची । अनुभव हाची लाधलों ॥ ८४ ॥
उगीच त्या फकिराची निंदा । न करितां लागतों त्याचे नादा ॥
मजलाही तो वेळेवर जागा । करिता न दगा होता हा ॥ ८५ ॥
आतां आणीक एक वार्ता । सांगून आवरूं अण्णाच्या ग्रंथा ॥
आनंद होईल श्रोतियां चित्ता । वाटेल आश्चर्यता बाबांची ॥ ८६ ॥
पहा एकदां ऐसे वर्तलें । गोव्यांहून पार्सल आलें ॥
आंबे नामांकित कोणी धाडिले । मामलेदार राळे या नावें ॥ ८७ ॥

१ भार्गदार. २ जे घडावयाचेंच नाहीं ते घडणारच नाहीं. ३ फसला असता.

माधवरावांच्या नांवावर । बाबांच्या पायीं व्हावे सादर ॥
म्हणून कोपरगांवीं स्वीकार । होऊनि शिरडीवर ते आले ॥ ८८ ॥

मशिदींत बाबा सपोर । उघडतां आंबे निघाले सुंदर ॥
दोने एकंदर तीनशेवर । फळें तीं मधुर घमघमित ॥ ८९ ॥

बाबांनीं तीं अवघीं पाहिलीं । माधवरावापाशीं दिधलीं ॥
तयांनीं चार कोळंब्यांत टाकिलीं । उरलीं तीं नेलीं बरोबर ॥ ९० ॥

फळें पडतां कोळंब्यांत । बाबा मुखें काय उद्गारत ॥
'फळें तीं दामूअण्णा प्रीत्यर्थ । असंदे तेथ पडलेलीं' ॥ ९१ ॥

यावर जातां दोन याम । आले पूजा करावयास ॥
दामू अण्णा मशिदीस । पुष्प संभारास घेऊनी ॥ ९२ ॥

तयां न पूर्व वृत्त ते कळलें । बाबा मोठ्यानें बोलूं लागले ॥
'आंबे दाम्याचे न ते आपुले । खावया टपले लोक जरी ॥ ९३ ॥

ज्याचे आंबे त्यानेंच ध्यावे । किमर्थ आपणा कोणाचे व्हावे ॥
ज्याचे असतील त्यानेंच खावे । मरुनि जावें खावोनी' ॥ ९४ ॥

प्रसादचि हा ऐसिया भावें । अण्णा स्वीकारिती स्वभावें ॥
विपरीतार्थालागीं न भ्यावें । पूर्ण हे ठावें अण्णास ॥ ९५ ॥

पूजा सारोनि अण्णा गेले । पुनश्च येऊनि पुसूं लागले ॥
मोठीस कीं धाकटीस हीं फळें । अर्पूं न कळे कोणास ॥ ९६ ॥

बाबा वदती धाकटीला । दे आठ मुलें होतील तिजला ॥
चार मुलगे चार मुलींला । ही आम्रलीला प्रसवेल ॥ ९७ ॥

पोटीं नाहीं पुत्र संतान । म्हणून करावे बहु प्रयत्न ॥
साधुसंतांचें करावें भजन । कृपाशिर्वचन मिळवावें ॥ ९८ ॥

१ एक मातीचा ठाव. २ मोठ्या बायकोला कीं धाकट्या बायकोला

यदर्थ साधुसंतांचा नाद । मिळवावया ग्रह प्रसाद ॥
ज्योतिर्विद्येचा लागला छंद । जाहले ज्योतिर्विद स्वयमेव ॥ ९९ ॥

नशीबीं नाहीं संतान । हेंच ज्योतिर्विद्येचें निदान ॥
अण्णा होते पूर्ण जाणून । निराश होऊन बसलेले ॥ १०० ॥

तथापि हें आश्वासन । साई संत मुखींचें वचन ॥
पुनश्च आशा झाली उत्पन्न । समर्थ प्रसन्न होतांची ॥ १०१ ॥

असो पुढें कालांतरें । सफल झालीं बाबांचीं अक्षरें ॥
संतप्रसादाम्रांकुरें । संतति फलभरें प्रसवलीं ॥ १०२ ॥

जैसे बोलले तैसेंच घडलें । अपुलें ज्योतिष निर्फल झालें ॥
साईचे बोल अमोघ ठरले । जाहलीं मुलें वचनोक्त ॥ १०३ ॥

असो ही तों बाबांची वैखरी । बाबा असतां देहधारी ॥
परी पुढेंही देह त्यागानंतरी । स्वयें निर्धारी निज महिमा ॥ १०४ ॥

झालों जरी गत प्राण । वाक्य माझें माना प्रमाण ॥
माझीं हाडं तुर्बेती मधून । देतील आश्वासन तुम्हांस ॥ १०५ ॥

मी काय पण माझी तुर्बत । राहील तुम्हासवें बोलत ॥
जो तीस अनन्य शरणागत । राहील डोलत तयासवें ॥ १०६ ॥

डोळ्याआड होईन ही चिंता । करूं नका तुम्हीं मज करितां ॥
माझीं हाडें ऐकाल बोलतां । हितगुज करितां तुम्हांसवें ॥ १०७ ॥

मात्र माझें करा स्मरण । विश्वासयुक्त अंतःकरण ॥
ठेवा करा निष्कामभजन । कृतकल्याण पावाल ॥ १०८ ॥

हे भक्तकाम कल्पतरो । समर्थ साई श्रीसद्गुरो ॥
हेमाड तझिया चरणां न अंतरो । भाकी परोपरी हे करुणा ॥ १०९ ॥

१. कबर.

धांवपावगा गुरुवरा। भक्तजन करुणाकरा ॥
उसंत नाहीं या संसारा। येरझारा पुरे आतां ॥ ११० ॥
आम्हा स्वभावप्रवृत्तिपरां। बाह्य विषयालोचन तत्परां ॥
विषय भोगांपासाव आवरा। वृत्तीसीं करा अंतर्मुख ॥ १११ ॥
लाटेस स्से सैरा वाहत। चाललों आम्ही भवसागरांत ॥
देऊनिया प्रसंगीं हात। भव निर्मुक्त करा कीं ॥ ११२ ॥

इंद्रियें वाहतां सैरावैरा। प्रवृत्त होती दुराचारा ॥
बांधा उच्छृंखल नदीस बंधारा। फिरवा माघारा इंद्रियगण ॥११३॥
इंद्रियें न जों अंतर्मुख। आत्मा न कदा होई सन्मुख ॥
त्यावीण कैचें आत्यंतिक सुख। जन्म निरर्थक होईल ॥ ११४ ॥

कलत्र पुत्र मित्रपंक्ति। कोणीही कामा येती न अंतीं ॥
तूंचि एक अखेरचा साथी। सुख निर्मुक्तीदायक तूं ॥ ११५ ॥
उकलून कर्माकर्माचें जाळें। करी एकवेळ दुःखावेगळें ॥
उद्धरी हे दीनदुबळे। कृपाबळें महाराजा ॥ ११६ ॥
वादावादी इतर अवकळा। कृपाबळें समूळ निर्दळा ॥
रसनेस लागो नामाचा चाळा। सुनिर्मळा साईराया ॥ ११७ ॥

ऐसें देई प्रेम मना। घालवी संकल्पविकल्पांना ॥
विसरवी देहगेह भाना। माझा मीपणाही दवडी ॥ ११८ ॥

घडो तुझें नामस्मरण। व्हावी न इतर आठवण ॥
यावें मनासि निश्चलपण। चंचलपण नातळो ॥ ११९ ॥

त्वां आम्हां धरितां पोटाशीं। मावळेल अज्ञानतमनिशी ॥
सुखें नांदूं तुझिया प्रकाशीं। उणें आम्हांसी कायसें ॥ १२० ॥

---

१ मनास वाटेल तसे वागणारांस. २ बहिर्मुखांस.

तुवां हे जे आश्वासित । पाजिलें निजचरितामृत ॥
थापटोनि जे केलें जागृत । हें काय सुकृत सामान्य ॥ १२१ ॥
पुढील अध्याय याहूनि गोड । पुरेल श्रवणार्थियांचें कोड ।
वाढेल साईचरणीं आवड । श्रद्धाही सुदृढ होईल ॥ १२२ ॥

आले एक भक्त दर्शना । सोडूनिया निज गुरुचरणा ॥
करितां साईपदाभिवंदना । निजगुरुस्थाना दृढ केलें ॥ १२३ ॥

तैसेंच एक दुसरे गृहस्थ । श्रीमंत परी विपद्ग्रस्त ॥
आले पुत्रकलत्रसहित । दर्शनार्थ साईंच्या ॥ १२४ ॥

कैसा तयांचा पुरविला हेत । कैसा पुत्र अपस्मारव्यथित ॥
केला दर्शनें व्याधिनिर्मुक्त । पूर्वदृष्टांत स्मरवुनी ॥ १२५ ॥

म्हणोनि हेमाड साईंस शरण । करी श्रोतयां आदरें विनवण ॥
होऊनि साईकथाप्रवण । कराजी श्रवणसार्थक्य ॥ १२६ ॥

स्वस्ति श्री संतसज्जन प्रेरिते । भक्त हेमाडपंत विरिचिते ॥
श्रीसाई समर्थ सच्चरिते । भक्ताभीष्ट संपादनं नाम ॥
पंचविंशतितमोऽध्यायः संपूर्णः

॥ श्री सद्गुरु साईनाथार्पणमस्तु शुभं भवतु ॥

श्री साईलीला

मासिक पुस्तक

वर्ष २ रें.] माघ शके १८४६ [अंक ११ वा.

नलिनीदलगत जलमतितरलम् । तद्वज्जीवनमतिशय चपलम्॥

क्षणमपि सज्जन संगतिरेका । भवति भवार्णव तरणे नौका ॥

श्री शंकराचार्य.